خواستی نەتەوایەتی و ویستی ئۆلیگارشی بەشی پێنجەم / هەشت بەش ... نەجمەدین فارس حەسەن

بەشی پێنجەم

کوردی عێراق سەربەکام شوێن بێت؟

کاتێک کار بۆ بەدەستهێنانی مافی یەکسانی نەتەوەکان ئەکەین،ناگەرێیتەوە بۆئەوەی کە ئەم ەتەوەیە لەبنەڕەتدا سەربەچ شوێنێک و جوگرافیایەکی دیاری کراوە،نیشتەجێبون و کۆبونەوەی هاوزمان و کەلتورەکەیان،ئەبێتە بەشێکی گرنگ و دەستنیشانکاری داخوازی و پێدانی و بەڕەوا زانینی مافی یەکسانیانە لەگەڵ نەتەوەکانی تردا،مافی یەکسانیش لەگەڵ نەتەوەکانی تردا،لەڕوی سیاسی و ئابوری ....یەوە بەرجەستە دەبێت.

پێش هەموو هەوڵێک و کردەیەک ، دەبێت باس لەسەر مافی یەکسانی کرێکارانی نەتەوەکان بێت،بەنەتەوەی کوردیشەوە.کەواتە هەرباسێک لە یەکسانی سیاسی نەتەوەکان،پەیوەندی بە چوارچێوەیەکی دیاریکراوی جوگرافی و حقوقی سیاسی دەوڵەت،یا نێودەوڵەتیەوە نیە.
یا ئەبێت جوگرافیایەکی دیاریکراوی تایبەتی خۆیان هەبێت ، یا ئەگەر نەشبێت گرنگ نییە ، بەڵکو پەیوەندی بەنیشتەجێبونیەوە هەیە لەو پارچە زەوییەدا، کە لەسەری دەژی و مومارەسەی ژیانی ئاسای و ڕۆژانەی خۆی تێدا ئەکات.
لەوێوە چاولێناکرێت،کەئەبێت جوگرافیاکەی دیاریکراو بێت،بەڵام ئەمەش بۆ جوگرافیایەکی دیاریکراویش زۆر ڕاست و ڕەوایە هەروەک ئەوەی کە جوگرافیاشی نەبێت.

ئەوەندەی پەیوەندی بە بونی کێشەو ململانێی نەتەوەکان لەگەڵ یەکتردا هەیە و مافی یەکسانی نەتەوەکانە ، ئەوەندەش پەیوەندی بە ئاستی ململانێو کێشەو پیکهەڵپژان و دژایەتی کردنی یەکتری و وونکردنی خەباتی ڕاستەقینەی کرێکارانەوە هەیە ، ئەوەندە جوگرافیایەکی تایبەت گرنگ نیە،ئەوەی لەسەرەتاکانی ساڵی نەوەتەکانی سەدەی ڕابردودا،چەپ ئەیڵوا نیە هەرێمی کوردستانی عێراق ، هەڵەیەکی گەورەیان ئەنجام ئەدا، بەوەی کە نازانن ،سەربە

چ حقوقێکی نێودەوڵەتی و ناوچەییەوەیە،لەبەر ئەوەی ناوچەکانی ئێستای هەرێمی کوردستان و لە ڕابردوشدا،لەگەڵ ناوەندی دەسەڵاتی عێراق بەیەکەوە،یەک سیاسەت و ئامانجیان هەبوو بەرجەستە دەکرد ،ئەوکات ئەجێندای سیاسەتەکانی و وڵاتانی ناوچەکەو جیهانیان ئەبرد بەڕێوە ، هەروەها ئێستاشی لەگەڵدا بێت.

لەبەرئەوەی ئەوپارت و هێزانەی کە لەساڵی 1991 وە لەدەسەڵات و ئۆپۆزسیۆندابون،لەڕابردودا و ئێستاشی لەگەڵدا بێت هێزگەلێکی ئەڵقە لەگوێو چاولەدەستی هێزە ناوچەیی و نێودەوڵەتیەکان بوون.
هێزو پارتی ڕزگاری نەتەوەی و نیشتمانی نەبوون ، بەڵکو مشەخۆری و گەندەخۆریان سەر ئابوری چەوری ناوچەکانی خۆیان بوون،لەلایان گرنگ نەبوو وە بۆشیان گرنگ نیە مافی یەکسانی سیاسی و ئابووری و کۆمەڵایەتی نەتەوەو ئاینزا جیاوازەکان بەڵکو هەموو کات وەکو هۆیەکی گرنگی بەدەست هێنانی سەرمایەی خۆیانو بنەماڵەکانیان بەکارهێنراون.

کاتێک کە فەڕەنسا لە ئەنجومەنی ئاسایشی نەتەوەیەکگرتووەکان پێشنیاری ناوچەیەکی پارێزراو و دژە فڕینی کرد ، بڕیاری ژمارە 688ی ساڵی 1991ی لێکەوتەوە ، ئەمەش بووە هۆی دروستکردنی دوو ناوچەی دژەفڕینی هێڵی 36 لەباکوری عێراق و 32ی باشور،ئەمەش جارێکی تر هۆکارێک بوو لەپێناوی لەناوبردنی ڕاپەڕینی خەڵکی کوردستان و خواروی عێراق . تا ئاڕاستەی سیاسەتی وڵاتی عێراق بە ئاڕاستەیەکی پێچەوانەی ئەجێندای دەوڵەتە گەورە جیهانیەکان ئاڕاستە نەگرێت،ئەگینا هیچی ئەوتۆی بۆ بەدەستهێنانی مافی یەکسانی نەتەوەی کورد لە عێراقدا نەبوو ، خێرو بێرێکی ئەوتۆشی بۆ زەحمەتکێشان و چەوساوەو کرێکارانی خوارو ناوەڕاستی عێراقیش نەبوو،ئەمەش ئەوکات و ئێستاشی لەگەڵدا بێت،هێزە نێودەوڵتیەکان لەپێناو چاودێری کردنی و هاتوو چۆو تیلیلانی هێزە هەواڵگرییەکانیان و لێنەپرسینەوەیان لە جێبەجێکردنی ئەجێندای سیاسی و ئابووری و وێنا و ڕەنگ ڕێژ کردنی سیاسەتی ئایندەی هێزە سەرکەوتووەکانی جەنگی سارد لە ناوچەکەدا.

ئەمانەش هەمووی لەڕێگەی هێزە ناوخۆییە ئەڵقە لەگوێکانی هێزە نێودەوڵەتی و ناوچەییەکانەوە جێبەجێیان دەکردن . ئەوانەش ئەو مشەخۆرانەی ناوخۆبوون کە ڕێگەیان پێدرا بوو،مژۆکەکانیان لەسەر جەستەی خەڵکی کوردو عێراق و ناوچەکەیان بخەنە کار هەتا دوا قەترەی خوێنی جەستەشیان بمژن،ئەم لاشە زۆر سەیر و سەمەرانەیان بەردابووە جەستەی سیاسی و کۆمەڵایەتی و ئابووری عێراق بە

کوردستانیشەوە.

فەڕەنسا ئامانجی لەو پێشنیارەی کە کردبووی هاتنەوە کایەی وەکو سیاسەتی هێزە گەورەکانی جیهان بوو،نەوەکو ئامانجی خزمەتکردنی نەتەوەکانی ناوچەکەو دابینکردنی مافی یەکسان بۆیان،لەبەر ئەوەی لە ڕابردوو بە ئێستاشەوە هیچ داکۆکیەکی ئەوتۆی لەژیانێکی ئازاد و یەکسان بۆ نەتەوەی کورد بە ئامانج نەگەیاند بووە ، ئیتر هێڵی 36 و 32 بۆ چەپ ڕوون و ئاشکرا نەبووە و نەیانتوانیوە ئەوە ببینن،کە ناوچەیەک نین تا نەزانرابێت سەر بە چ شوێنێکە و سەر بە کامیان نیە،و یا کەس نازانێت لە کوێوە هەڵقوڵاوە . چۆن هێزە ناوخۆییەکان هەوڵی ڕوتانەوەی ئابووری عێراقیان ئەدا،هێزە نێودەوڵەتیەکانیش بیریان لە ئایندەی دەست بەسەرداگرتنی نەوت و سامانە سروشتیەکانیدا دەکردەوە . ئەوکات و ،بە ئێستاشەوە کورد لە ناوچەکە بە گشتی و لە عێراق و سوریا بە تایبەتی جەنگێکی خوێناوی دەبات بەڕێوە . ئەمریکا لە ڕابردوو ئێستاشدا مافی یەکسانی بۆ نەتەوەی کورد لەگەڵ نەتەوەکانی تردا بە ڕەوا نابینێت و هیچ قسەو پێشنیارێکی لەسەر ناکات و بە بەرژەوەندی خۆی مامەڵە لەگەڵ ئەو پرسەدا دەکات . بۆئەوان لە ڕابردوو ئێستاشدا گرنگ نیە کورد سەربە چ شوێنێک دەبێت،لەبەر ئەوەی کۆمپانیا گەورە و هێزە ئۆلیگارشیەکان هو فرەڕەگەزەکان و ئیمپڕیالیزمی جیهانی بڕیار لەسەر مافی خەڵکانی تر دەدەن،ئەگەر ئیرادەیەکی پێڕاینی شۆڕشگێڕی چینایەتی لەبەرامبەریاندا نەبێت . نابێت ئەوە گرنگ بێت کە کورد سەر بە چ دەوڵەتێک بن یان نەبن،مافی یەکسانی نەتەوەی کورد لەگەڵ نەتەوەکانی تردا گرنگە .

چەپ لە ڕابردودا وا لێکدانەوەیان دەکرد خەڵکی کوردستانی عێراق سەر بە هیچ دەوڵەتێک نین،کوردستانی عێراق بێ یاسایە (هەر یاسایەک) بێ دەوڵەتە (هەردەوڵەتێک)(38). گوایە لە ڕابردوو ئێستادا کوردستانی عێراق سەر بە هیچ دەوڵەتێک نین،دەستەواژەیەکی بێمانا و بی ناوەڕۆکە لە ڕوی سیاسی و ئابوری و کۆمەڵایەتیەوە،لەبەر ئەوەی ئەو هێڵە وەهمیەی کە لە ڕابردودا دروستیان کردبوو،وە ئێستاش بە ناونیشانی ترەوە مشەخۆرانی کورد باسی دەکەن نە دابڕان بوو وە نە جیابوونەوەشە لە دەوڵەتی ناوەندی عێراق . ئەمە تەنیا ئەو وەهمەیە کە ووردەبۆرژوازی گەوجاندووە و خۆش باوەڕی لەلای خەڵکە ڕەش و ڕوتەکەش دروست کردووە . چونکە هەردوو دیوی هێڵی 36 لە ڕابردودا،لە ژێر کاریگەری و یەک سیاسەتی بۆرژوازیانەو ئیمپریالیانەیان بە ئەنجام گەیاندووە . یاساو ڕێسای کۆمەڵایەتی و

سیاسی و ئابووری ئەوکات و ئێستاش هەڵقوڵاوی سیاسەتی جیهانی بووە . ئێستاش هێڵی جیاکەرەوەی هەرێم و ناوەندە،هێڵێکی درێزنانەی ئۆلیگارشی هەردوو لایە . لەم ڕێگەیەوە توانیویانە دەست بەسەر سەرچاوە سروشتی و ئابورییەکانی عێراقدا بگرن.

دەبێت یاسا چ یاسایەک بێت لەلای چەپ؟ لەڕابردووشدا یاسا هەمان یاسای نێودەوڵەتی و لۆکاڵی وڵاتانی ناوچەکەو هەرێمی کوردستان لەگەڵیدا بووە کە گەورە هێزەکانی دونیا بە بەرژەوەندی خۆیان چەرخی سیاسەتیان ئەسوڕاند . ئەمەش لە غیابی بزوتنەوە و بزاڤێکی شۆڕش گێڕانەی پڕۆلیتاریا بووە و دەزگای ڕێکخراوی (UN) دەزگایەکی بەکارهاتوو و بەکارهێنراوە لەلایەن دەوڵەتانی خاوەن مافی ڤیتۆ لە ئەنجومەنی ئاسایشی نێودەوڵەتیدا ، بە ئاڕاستەی خزمەتکاری سیاسەت و بەرژەوەندییە ئابورییەکانیان . چەپ لە ڕابردوو لە ئێستاشدا گەوجانە ئەڕوانێتە هەلومەرجە بابەتیەکانی سیاسەتی جیهانی،یاسای خاوەن ڤیتۆ کان یاسای باڵا دەستیە بەسەر سیاسەت و ئابوری جیهاندا،ئیتر لەملاو لەو لایەک کۆمەڵێک کە وابەستەی سیاسەتەکانی ئەوانن،سیاسەت ئەکەن بەیانی یاسای جەنگەڵ و کوشت و کوشتار دەکەن.

ئەگینا هەر یاسایەک بێجگە لە یاسای سۆسیالیزمی زانستی،یاسای چەوساندنەوە و لەبەین بردنی مرۆڤایەتیە،ئیتر هەر حوکومەت و دەوڵەتێک بەرقەرار بێت مرۆڤ سەر بە هەرشوێنێک بێت یان نا یاسا هەبێت یان نا دان پیانراو بێت لەلایەن (UN)وە یان نا هیچ لە بابەتەکە ناگۆڕێت ، ئەگەر چەوساوە بێت و هەتکی مافە سەرەتای و دوورەکانی بکرێت،گرنگ و بنەڕەتی هەموو یاسا و ڕێسا و دەوڵەتێک ئازادی و یەکسانی مرۆڤەکانە . بەڵام دەوڵەت خاسیەتێکی یاسای و سیاسی هەیە،کە نە ئازادی و نە یەکسانی تێدا بەرقەرارە،چونکە دەوڵەت پێوەری دەسەڵاتی چینێکە بەسەر چینێکی تردا.
چەپ لە ڕابردوودا یاساکانی (UN)ی دەکردە پێوەری سەربەخۆی و دروست کردنی دەوڵەتی کوردی . بەڵام ئەم یاسایانە ناتوانێت وەڵامی چارەسەری مافی یەکسانی نەتەوەکان بێت . ئەگەر هەر یاسایەک لە کۆمەڵگەدا هەبێت مافی نەتەوایەتی کورد پێویستی بە وەڵامێکی زانستی و شیاوی سەردەمەکەی خۆی هەیە . ئەوە دەبینرێت بۆژوازی مشەخۆری عێراق و کورد چ ڕەفتارێک لەگەڵ مافەکانی خەڵک و نەتەوەکاندا دەکەن،هەتا ئەو دەوڵەتانەی کە چەپ و ڕاست و ئیسلامیەکان و عیلمانی و هتد کە باسی لێوە دەکەن، ئەگەر بونیشی هەبێت چاکتر نابێت لەو هەلومەرجەی کە نەتەوەکانی تێدا دەژین .

چونکە چارەسەری پرسی نەتەوایەتی و هەتا پرسە کۆمەڵایەتی و سیاسی ئابورییەکانیشی تیا چارە سەر ناکا، لە بەر ئەوەی بە پێویستی ژیانی سیاسی و ئابوری و سیستەمی سەرمایەداری بۆ بەرژەوەندی خۆیان هەلو مەرجەکانیان خولقاندووە،ئەوەی لە ڕابردوو لە ئێستایا لە ناوچەکەو لە کوردستاندا دەیبینین یاسایەکی تایبەتی نێودەوڵەتی ئەیبات بەڕێوە. ژیان و گوزەرانی خەڵکیان کردوەتە قوربانی بەرژەوەندی سیاسی و حیزبی و بنەماڵەیی ، لەخزمەتی یاسا و بەرژەوەندیەکانی ئیمپریالیزمی جیهانی و دەوڵەتانی ناوچەکە بەکارهێنراوە ،هەروەها ئەو دەستەواژەیەی کە دەڵێت “ئەم بۆ حوکومەتیەی کە ئێستا لە کوردستانی عێراق ، یاسایەک ئەیبات بەڕێوە و هێی سەرەکی ژیانێکی بێسەرەو بەرەو دوور لە یاسا و ڕێساکانی مرۆڤایەتین”.حوکومەتی کوردی بێت یان عەرەبی ، هەموویان ئیستیبدادین ، ئەم جۆرە حوکومەت و دەوڵەتانە بازاڕی ئازادیان هەبێت یا نەیان بێت دەزگای پۆلیس و ئاسایش و دار و شەلاق و سجنیان هەیە ، دامودەزگاکانی پارێزگاری دەسەڵات و سەرمایەکانیانن . برەو بە دەسەڵاتی ئۆلیگاریشیان دەدات،دژ بە بزوتنەوەی ڕزگاری خوازی کۆمۆنیستی لە جەنگدایە،و بەتووندترین شێوە و کردار ڕووبەڕووی نەیارانی دەسەڵات و یاسا و سیاسەتەکانیان دەبنەوە . هەموو ئەوانە بەشێکن لە داموو دەزگای حوکومەت بە یاسا و ڕێسایەک دەبرێن بەڕێوە ئەوە خۆ هەڵخەلەتاندنە یان خۆڵکردنە چاوی خەڵکە،ئەگەر بڕۆیت هیچ یاسایەکیان نیە هەرێمی کوردوستان لە ئێستاو لە ڕابردووشدا هەروابووە.

خواستی ئێستاو لە ڕابردووشدا کرێکارانی چەوساوە و تەواوی هاوڵاتیانی نەتەوەی کورد ڕزگار بونیان لە چەوسانەوەی نەتەوایەتی و چینایەتی بووە و دەبێت . وەڵام وەرگرتنی مافی یەکسانی نەتەوەکان خواست و ئاواتی دوور و نزیکی نەتەوەکانی ژێر دەسەڵاتن یان دەوڵەتی نەتەوەیەک،پەیوەندی بە جۆری حوکومەتەکانەوە نیە ئەوەندەی بە جۆری مومارەسەی دەسەڵاتەوە و مێژووی پرسەکەوە هەیە لە دەوڵەتەکاندا لەگەڵ ئەوەشدا دەوڵەت ئەداتی چەوسانەوەی کۆمەڵە . بنبڕکردنی پرسێکی وا دەبێتە پێویستی ڕۆژو زۆرترین تیشکی ڕوناکی سیاسی و پراکتیکیی دەخرێتە سەر . چەپ وای دەبینن باسیان بەڕاستی و دروستی لەسەر مەسەلەی نەتەوایەتی نەکرد،کۆمۆنیست بونیا ن دەسەلمێنن.

چەپ چەندین جۆری جیاواز لە تێڕوانین دەخەنە ڕوو وابەیان دەکەن کە خەتایان خستە ملی هەلومەرجەکانی ڕابردوو ، ئێستا دەتوانن شانی

خۆیان لە چارەسەری پرسیک خاڵی بکەنەوە،هەموو حیزبەکانی هەرێمی کوردستان و عێراق هەموویان سەرانی ئۆلیگاریشیان هەیە و بەدوای زیادکردنی سەرمایەکیانەوەن ، سیاسی گەلێکی بازرگانن. هەروەهاهەموویان هۆکار و پێکنەری زۆریک لە دەردیسەرییەکانی خەڵکن . چەپ پێیان وابوو تەنانەت ئەگەر نوێنەرانی ڕاستەقینەو ڕاستەوخۆی خەڵک خۆشیان لەسەر کاربوونایە دیسانەوە بەبێ ساغ بوونەوەی مەسەلەی جێ و ڕێی حقوقی و دەوڵەتی کوردستانی عێراق توانایەکی زۆر بۆ کارکردن لەسەر مەسەلەی ئابوری بەرهەم هێنان،خۆشگوزەرانی کۆمەڵایەتی جێگیربوونی یاسا،مسۆگەرکردنی ئاسایشی هاوڵاتیان شتی تر لەدەستدا نە دەبوو.

(39)ئەم جۆرە تێڕوانینانەی چەپ لە ڕابردوو ئێستاشی لەگەڵدا بێت،دوو تێڕوانینی جیاوازیان هەیە لە خەتابار کردن و نەکردنی حیزبە کوردیەکان،نەیانتوانیوە هەڵوێستی کۆنکرێتی وەربگرن و ڕاست و دروست دوور لە دووفاقی و دیدو تێڕوانین و هەڵوێستیان هەبێت،ویستویانە خۆیان بەدەم ڕاست و چاوساخی خەڵکە ڕەشو ڕوتەکە و چارەسەری پرسەکانیان دەربخەن
لەلایەک دیفاع لە بێنانی و بی دەرمانی و نەبوونی دڵنیای و سەلامەتی گیانی هاوڵاتیان و تیرۆر و ڕەشەکوژیەی لە ڕابردوو و ئێستاشدا هەیە و هەبوە،کە لەلایەن ئیمپریالیزم و هێزە دەسەڵاتدارەکانی هەرێمی کوردستان و عێراق و هێزە ناوچەییەکانی دەورو بەر پەیڕەو دەکرا،وایان دەزانی بە بەیان نامەیەک دەیان توانی هەموو وەرچەرخانێک بکەن . هەروەها دیفاعیان لەودەسەڵاتە دەکرد کە لەلایەن دوو حیزبەکەوە دەبرا بەڕێوە دەسەڵاتی بێ نانی و بێ مافی خەڵک بوو ، چەپ دەیان ووت ئەگەر لەسەر کار بووینایە نەمان ئەتوانی ئەم کارە چاکانە بەحسابی خۆیان بۆ خەڵکی دابین بکەن ، چونکە لەبەر ئەوەی کورد دەوڵەتی خۆی نیە،پرسەکەش تەنها لە دروست کردن و دامەزراندنی دەوڵەتدا نیە بەڵکو کێشە لەسەر سیستەمی بەڕێوەبردنەکەیەتی . چونکە ئەوکاتەی کە ئیدارە و ڕابەرایەتی کۆمەڵێک لە ئینسانت لە ئەستۆ گرت ئەبێت مافی یەکسانیان بۆ دابین بکەیت لەهەموو ڕویەکەوە وەکو مافی سیاسی و ئابووری و تا دەگات بە هەموو پێداویستیەکانی کە مرۆڤایەتی پێیگەیشتووە.

لەگەڵ ئەوەشدا هەموو ئەو شتانەو هەلوومەرجەکانی باسمان کرد ، ناکاتە ئەوەی داوای مافی نەتەوەی بۆ کورد نەکرێت . ئەو دەوڵەتەی دێ خوازانە چەپ و ڕاست و ئیسلامیەکان بۆ کورد بە یانی دەکەن ، بە ڕیفۆرم کردنی هەلومەرجەکە جێبەجێ نابێت،بەڵکو پڕاکتیک و کردارێکی

شۆڕشگێڕانەی کۆمۆنیستیەکانی دەوڵت،بەهاوکاری و هەماهەنگی کرێکارانی کورد و عەرەب و فارس و تورکی دە بێت بۆ دامەزراندن و بنیات نانی سیاسەت و ئابووری دەڵەتێک شۆفینیزمی لێوە بەرجەستە نەبێت ئەمەش بە سیستەمی سیاسی و ئابووریەکەی دەست نیشان ئەکرێت،لەگەڵ ئەوەی کورد لە عێراق و سوریا و تورکیا و ئێراندا لە چوارچێوەی یاساو سیستەمی حکومڕانیەکدا ژیان بەسەر دەبات کە هەر وڵاتەیان هەلومەرجێکی سیاسی و کۆمەڵایەتی و ئابووری جیاواز و تایبەتیان هەیە،بەڵام ئەم هەلوو مەرجانە نەیتوانیوە ژیانی کۆمەڵگەی کوردی لەڕووی سیاسی و ئابووری و کەلتوریەوە زۆر لێک دوربخاتەوە و قڵشتو دابڕانێکی گەورە لەنێوان شوێنە جیاواز و دەوڵەتە جیاوازەکاندا دروست بکات،هەرچەندە سیستەمەکانیان بەپێی ناونیشانەکانیان لێک جوودان ، بەڵام ئاڕاستەی سیاسی و ئابووری و کۆمەڵایەتی دەوڵەت بەرانبەر بە کورد یەک ئامانجیان هەیە،ئەوان لەڕووی مەزهەبی و ئاینی و سیستەم و بەرژەوەندی ناوچەیی و دەوڵەتیەوە جیاواز و دژ بەیەک بن،بەڵام سەر پلیشانەوەی نەتەوەی کورد یەکدەست و هاوڕاو هاوکاری یەکترن و بۆ ئەم مەبەستەش کۆبوونەوەی ساڵانەو هەندێک جار چەند مانگ جارێک ئەنجام دەدەن و دەبەستن،لەڕێگەی ڕێکەوتن نامەیەکی ناوچەیی کە لە نێوانیاندا هەیە . ئەم دەوڵەتانە بەپێی ناوەند گەراییەکانیان شتێکی ئەوتۆیان لەڕووی سیاسیەوە بۆ نەتەوەی کورد نەکردووە کە تیایدا مافی نەتەوایەتی کورد بەڕەسمی بناسێنن . بەڵکو زۆر بە خراپی مامەڵەی شۆڤێنیانەیان لەگەڵدا ئەنجام داون .

لە هەر چوار وڵاتەکەی کە کورد تیایدا دەژین،ئەو ناوچانەی کە زۆرینەی دانیشتوانەکەی کوردن کردویانە بە ناوچەیەکی بێ پیت و بەرەکەت هیچ سەرچاوەیەکی ئابووری و بەرهەمهێنانیان تیادا برەو پێنەداوە و توانیویانە لە پرۆسەی بەرهەم هێنان دایان ببڕن، ژیانی کۆمەڵایەتیان لەگەڵ دواکەوتویدا هاوتا کردووە . بە حوکمی ئەو بارەی لەو وڵاتانەدا هەیە،پەیوەندی کوردی بە پرسی سیاسەت و بەرهەم هێنانی کۆمەڵایەتیەوە بەند کردووە،چونکە گەشەی ئابووری و بەرهەم هێنانی پیشەسازی و کشتوکاڵی لەهەر ناوچەیەکدا دەبێتە هۆی گۆڕینی هزرو بۆچونی سیاسی و کۆمەڵایەتی . ئەوانە هەموو ئەو فاکتەرانەن کە زۆر جار جیاوازی نەتەوایەتی درووست کردووە لە ناوچەکەو جیهاندا.

ناوچەیەک زیاتر پیشەسازی دەکرێت و ناوچەیەکی تر کەمترە ناوچەیەک زیاتر هێیەکانی ژیانیان بۆ دابین دەکرێت و یەکێکی تر کەمتر ،

واتە بەپێی پەیڕەو و سیاسەتێکی شۆڤینیانە لە ناوچەکەدا،ئەو ئاڕاستەیە دەگرنە بەر و کاریان پێکردووەو دەکەن . بەپێی تێڕوانینەکانی چەپ بێت کە لە پێشتردا بەیانیان کردبوو خستبومە ڕوو، گوایە ئەبێت کورد دەوڵەتی نیشتیمانی خۆی دابمەزرێنێت دواتر کۆمۆنیزمی کرێکاری دان بە مافی نەتەوەی کوردا دەنێت لە عێراقدا، بەم دیدو بۆچونەیان خۆیان لە جێگەی ڕێکخراوی نەتەوەیەکگرتوەکان دانابوو . بە بڕوایان کاری شەو و ڕۆژێکیانە ئەمەش وەکو هەمان تێڕوانینە کە ئەڵێن دەوڵەتی کوردی خەونی شاعیرانەیە ، یان ئێستا هەلومەرجەکە لەبار نیە هەرێمایەتی و نێودەوڵەتی و ناوخۆیش ئامادەگی نییە ، لەگەڵ ئەمانەشدا باس لە دامەزراندنی دەوڵەتی کوردی ئەکرێت . بە بڕوای من باس کردنی پرسێکی لەو ئاست و شێوەیە لەلایەن سەرۆک و ئەندامانی باڵای هەموو حیزبەکانی هەرێمی کوردستانەوە وەک و بڕوای سەرۆکی هێزە سیاسیەکانی وڵاتانی ناوچەکەو جیهان وایە ، کە ئەڵێن هەلومەرجی گونجاو نیە تا بتوانین دەوڵەتتان بۆ دابمەزرێنین . ئەمەو ئەوەی چەپیش هیچ واتایەک ناگەیەنن بێجگە لە پاشکۆیەتی و ئەڵقە لەگوێیی سیاسەت مەدارانی ئێرە ، بە بیر و بڕواو بەرژەوەندی سیاسی و ئابووری دەوڵەتانی ناوچەکەو جیهان.
ئێمە دەبێت پێش ئەوەی بۆرژوازی بەناوی دەوڵەتی نیشتیمانی کوردەوە کرێکاران و زەحمەتکێشان و جەماوەری خەڵکی کورد هەڵخرێن ، بۆ گەیشتن بە مەرامەکانی خۆیان ، کۆمۆنیستە زانستیەکان ، لەڕووی سیاسی و ئابوریەوە کارو کردەوەی سیاسی هەبێت و ئەنجامی بدەن ، لەڕێگەی هەوڵ و پراکتیکێکی سیاسی و لێبڕاوەوە مافی یەکسانی نەتەوەکان دابین و مسۆگەر بکەن.

هەروەها لە هەمان کاتیشدا ڕێگە لە دامەزراندنی دەوڵەتە نیشتیمانیەکەیان نەگرن ، ئەگەر سیاسی دامەزرێنەریان هەبێت بۆ ئەوەی کە کرێکاران و زەحمەتکێشان و ئێمەش خۆش باوەڕ بن پێی ، هەروەها دەبێت ڕێگربن لەوەی کە کرێکاران و زەحمەتکێشان و جەماوەری خەڵک لەپێناوی مەرامەکانی خۆیان و بەناونیشانی دامەزراندنی دەوڵەتەوە لە پێناوی خۆیاندا بیانکەن بە سوتەمەنی و بانقەکانیان پڕ پڕ بکەن . لەڕێگەی هێزێکی شۆڕشگێڕ و کردەیەکی شۆڕشگێڕانەوە دەبێت هەوڵکانیان بە ئاڕاستەی دژی بەرژەوەندیەکان تێک بشکێنن و دەسەڵاتی دژخوازی خەڵک و یەکسانی و دادپەروەری و ئازادی دامەزرێنن،کردەی شۆڕشگێڕانە ئەرک و کردارو هەوڵێکە لەپێناوی ڕزگاریدا چونکە سەرمایەداران و بۆرژوازی لەدەسەڵاتدا ناتوانێت بیبەخشێت هەتا لەدەستی هەڵنەپڕوقێنیت.

ئەو یاسایەی کە چەپ و ڕاست لە ڕابردوو ئێستادا باسیان لێوە دەکردو دەکات خۆشگوزەرانی لێوە بەدەست نایەت ، وە نازانین چ جۆرە یاسایەکە؟! لە ئێستا و دوای ئەوەی کە دەوڵەتی حقوقی نیشتیمانی کورد پێک هات ئەو هەموو تێکەو لێکەیە هەرهەمووی سەرچاوەکەی لە خۆش باوەڕی وردە بۆرژوازی و گەوجاندنی جەماوەرەوە دروست دەبێت ، لەپێناوی بەرژەوەندیەکانی خۆیاندا بەکاری دەهێنین و دروستی دەکەن .

چەپ و ڕاست و هەموو حیزبەکان بە ئیسلامیەکانیشەوە لەگەڵ هەلو مەرجی ئێستای کوردستان بەنزیکی یەک جۆر بۆچوون دەردەبڕن"ئەم وەزعیەتە توانای بەردەوام بونی نیە هەموو کەس ئەمە دەزانێت کوردستان دەبێت بۆ شێوە کۆمەڵگایەکی مەدەنی بەچوارچێوەی ئابووری و سیاسی و ڕووبینایەکی پێناسە کراوی حقوقیەوە یان وەک بەشێک لە دەوڵەتی عێراق یان وەک دەوڵەتێکی سەربەخۆ،ئەمە دووڕیانێکی واقیعیە و وەڵامێکی واقیعی خێرای دەوێت لە (ح.ک.ک)و خەڵک ....".(40)دەربڕینی کۆمەڵگای مەدەنی ناوەڕۆک و فۆڕمێکی لاستیکی هەیە هەروەکو هەمان ناوەڕۆکی دیموکراسیە و ناتوانێت فۆڕم و پەیوەندیەکی تری سیاسی کۆمەڵایەتی ئابووری بهێنێتە ئاراوە ، بێجگە لەوسیستەمەی کە ئێستا لە جیهاندا پێڕەوسی دەسەڵاتی چەوسێنەرانەی خۆی دەکات ، ئێستا بەناوی کۆمەڵگای مەدەنیەوە سەرمایەداری سیستەمی کۆمەڵگای جەنگەڵستانی بەرپا کردووە و گیانی هەزارانی لە خەڵکی بەشمەینەتی جیهان لە جەنگەکانی خۆیاندا و لەپێناوی بەرژەوەندیاندا دەکەنە قوربانی،کۆمەڵگا مەدەنیەکانی ئەوروپا و ئەمریکا هیشتا جیاوازی ڕەگەزی و جۆری پێست و ڕەنگی قژ و چاو و مەزهەبی دەکەنە سەرچاوەی کار و بیرکردنەوەیان و کۆمەڵگاکانیان پڕ قات و قڕ دەکەن ، کۆمەڵگە لەت لەت و شەڕاڵی خوێنی دەکەن ، لەڕێگەی دەزگای سیخوڕی و چاودێری توند و پۆلیس و بەندینخانە و ئەشکەنجەدانی نامرۆڤانەی ئینسانەکان ، بەرژەوەندیەکانیان دەبەنە پێشەوە.هەق دەستی کەم و زەوت کردنی هەموو مافە دیموکراتیکەکانی کرێکاران و زەحمەتکێشانی خۆ و وڵاتی و کۆچبەرەکان و لێسەندنەوەیی هەموو ئازادیەکان و مافی سیاسی و ئابووری و کۆمەڵایەتی و ڕێکخراوەکانیان ، ژێرپێخستنی مافی نەتەوەکان ، پێشێلکردنی هەموو داخوازیەک کە لە دەمی کۆمەڵەوە بێتە دەرەوە ، وەڵامدانەوەیان بەجۆرێک لە سەردەمێکی نوێدا کە دڕندەکان تەنها لەتوانای کردنیدایە . کاول کاری و لەناوبردنی ئەو وڵات و خەڵکانەی کە لەلای ئەوان جێگای کێشەو ساغ نەبونەوەیانە بە لای سیاسەت و بەرژەوەندیەکانیاندا . نمونەی ئەو کۆمەڵگاو

دەسەڵاتانە زۆرن بەناوی مەدەنیەت و دیموکراسیەوە گوزارشت لەخۆیان دەکەن.کەچی لە ئەمریکادا ئاکار و کردەی سیاسی

هەڵسوکەوتی پۆلیسی ناوخۆی خۆیان یاری بە مقەدەراتی ڕەش پێست ولەگەڵ سپی پێستەکاندا دەرەجەی جیاوازیان بۆدادەنێن ڕەشە کوژ و فڕێدانیان لە سجنەکانیاندا وەک کارێکی ڕۆتین و ئاسای لێهاتووە . دەساودەست کردنی دەسەڵاتیش تەنها بۆ ملیارد لێرەکانە . چەندەها جەنگی دەرەکی دروست دەکەن ، لەپێناوی قازانجی کۆمپانیاکانیان ، ملیۆنەها ئینسان دەکەنە قوربانی و ئاوارەی ماڵ و حاڵی خۆیان دەکەن . ئەوە ئەوروپا و ئەڵمانیا و وڵاتانی ترە کە کۆچبەرەکان و غەیرە هاوڵاتیانیان بەچاوێکی تر و دەرەجە دووی کۆمەڵگاکەیان حساب دەکەن، جگە لە جیاوازی ڕەگەزی و پێست و هتد…..

ئەفریقا و ئاسیا و ئەمریکای باشوریش بێبەش نین ، لەو هەموو پێشێلکارییەی کەلەناو خۆیاندا دەکرێت و هەروەها جارێکی تریش لەدەرەوە و لە لایەن زلهێزەکانەوە ڕوبەڕویان دەبیتەوە ، جەنگی خێڵەکی و کوشتاری ملیۆنی لێ دەکەوێتەوە . لە ئێستاو لە سەدەی بیست و یەکدا هێشتا کۆیلایەتی بەرقەرارە،بەهەموو جۆرەکانی کۆیلایەتی لەجیهاندا نزیکەی چل وشەش ملیۆن مرۆفی کۆیلە هەیە{41} ، یەکێک لەو وڵاتانە ئەمریکایە . لەو هەموو زەوت کردنەی مافی دیموکراتیکانەی کرێکاران ، چەپ لە کوردستاندا خۆش باوەڕانە کۆمەڵگای مەدەنی بەچارەسەری ئەو هەلومەرجەی لە ڕابردوو ئێستای کوردستاندا پێشنیار دەکردو دەکات . وە بە چارەسەری پرسی نەتەوایەتی چاو لێدەکات.

ئەگەر چاوێک بە مێژووی پەیوەندی کورد لەگەڵ دەسەڵاتی ڕژێمە جیاوازەکانی ڕابردووی دەوڵەتی عێراقدا بگێڕین ، چی بەسەر هاتووە لەسەر دەستی وورد بۆژوازی کورد و بەناو شۆڕشەکانیان و دەسەڵاتدارانی عێراق . هەر لە کیمیاباران و ئەنفال و جینۆساید و سووتانی ماڵ و حاڵیان و ئەمانە هەمووی لە چوارچێوەی دەوڵەتدا بووە و مافی حقوقی سیاسی ونێودەوڵەتییان هەبووە . ئەمانەش هیچ گرێیەکی لەو کێسپ و تەگەرانە نەکردووەتەوە و کوردی بە دەرگای چارەسەری مافی نەتەوەیەتیدا نەبردووە.
لە هەلومورج و بارە جیاوازەکاندا ، لەلایەک چەپ باسی لەسەر مەسەلەی جیابوونەوەی نەتەوەی کورد ناکات ، جارێکی تر و لەلایەکی ترەوە باسی دەکات،هەروەک ئەوەی کە لەنێوان حیزبی سەرانی ئێلیگارشی لە هەرێمی کوردستاندا ئەگوزەرێت،ئەگەر هەلومەرج نەیەتە پێش و دروست نەبێت،ئەوا باسێک لەسەر جیابوونەوە و دروستکردنی

دەوڵەت خەون و خەیاڵە،ئەمەش تەواو پێچەوانەی هزر و دیدی چارەسەری کێشەی نەتەوایەتی یە لەگەڵ کۆمۆنیستە زانستیەکان.

ئەو هەلومەرجەی ئێستا و لە ڕابردووشدا لەسەر دەستی زلهێزەکان و ئیمپریالیزمی جیهانی دروست بووە ، لەپێناوی بەرژەوەندی خۆیاندا،حیزب و هێزەکانی دەسەڵات لەناوخۆی هەرێمی کوردستاندا وەک مشەخۆرێک دەمیان ژەندووەتە سەرچاوەکانی دارای و ئابوری و ژێر زەوی و سەرزەوی،بەهەموو شێوەیەک ئەیڕوتێننەوە و غەرقی قەرزی دەرەکی و هاوڵاتیانیان بی ماف و ژیان کردووە . لەبەر ئەوەی ئەو هێزانە نە نەتەوەی و نە نیشتیمانین ،نەبیریان لەدروست کردنی دەوڵەتە و نە بەرنامەو ستراتیژی دوریشیانەو هەوڵیشیان چارەسەری ئەو پرسە نیە (لەگەڵ ئەوەی نە بڕوام بە بیری نەتەوایەتی هەیە و نە لەگەڵ ئەو بیرەشدا بەقەدەر زەڕەیەک کۆکم . بەڵام کێشەکە لەلای من ئەوەیە کە دەسەڵات دار و بۆژوازی کورد و دەسەڵات دار و بۆژوازی لە عێراقدا،نان و پیازی پێوە نەخۆن ه ئەبێتە هۆی زیاد بوون و کەڵەکەی سەرمایەکانیان . بۆیە ئەوجانگانەی کە بەناوی نەتەوە و نەتەوایەتی و پارێزگاری لە دەوڵەت و یەک پارچەی خاک دەیکەن . بووەتە دوو بەرداش و گیان و ئێسقانی خەڵکی پێ ئەهاڕن و لەوسەرەوە سەرمایەی قەبە و گەورەی پێ ئەچننەوە).

ئەوە دەردەکەوێت کە ئەم حیزبانە بە چەپ و ڕاست و ئیسلامییەکان ، لە پێشووشدا نەیان توانیوە ، وەڵام بە پێداویستی سیاسی و ئابووری و کۆمەڵایەتی هەل و مەرج و زرووفی سیاسی ئێستا بداتەوە ، لەگەڵ ئەوەی لە ڕابردوو ئێستادا ، جیابوونە یان جیانەبوونەوە لەسەر دەستی ئیپڕیالیزم و زلهێزەکانی جیهان ڕەنگ ڕێژ دەکرێت . لەبەر ئەوەی لە ڕوی سیاسەت و ئابووری و هەروەها سەربازیشەوە باڵا دەستییان بەسەر ناوچەکەدا و جیهاندا هەیە . ئەمەش دەست نیشانی چارەسەرییەکان بە پێویستی خۆیان دەکەن،لەبەر ئەوەی سیاسەت و بزوتنەوەی چینایەتی و کۆمۆنیستیە زانستیەکان بۆ کاری گەرن و ڕێکخراو نین،ناتوانن دەخالەت لە وەرچەرخانی هەلو مەرجی سیاسی و کۆمەڵایەتی و ئابووری هەرێمی کوردستان و عێراقدا بکەن،چونکە تێکەڵ بوونی سیاسەت و ئامانجی کۆمۆنیستە زانستیەکان بە خواست و ویستی سیاسی و کۆمەڵایەتی و ئابووری کرێکاران و زەحمەتکێشان ، زۆر لاواز و کەم ڕەنگ و ناکاریگەرن . بیرکردنەوەی لاواز و بێ بنەمای چەپ ، هاوتای حیزبەکانی تری کردووە،کە دەڵێت هەرێمی کوردستان یا جیابێتەوە یان بچێتەوە ناو مەرکەزی دەسەڵاتدارێتی عێراق،ئەم هەڵوێستەیان کردەیەکی ئۆپۆرتۆنیستانەیە و هیچی بۆ

سیاسەت کردن لێ سەوز نابێت . دوو دەر بڕینی جیاوازیان هەیە لەسەر هەلومەرجەکە،لەلایەک و لەوەو پێش کوردستانی عێراقی بەجیا لەدەوڵەتی عێراق لەقەڵەم دەدات و ئێستاش باس لەجیابوونەوەیان لە عێراق دەکات . هەروەک و حیزبەکانی ئێستای هەرێم لە ڕابردوودا چەپ ئەیان وت “جیابوونەوە لە عێراق و پێکهێنانی دەوڵەتێکی سەربەخۆ لە کوردستانی عێراقدا”{42}

ئەم ڕستەیە لەگەڵ پێشتردا ، دوو دەربڕینی جیاوازیان هەیە و لەگەڵ یەکتر ناکۆکن،چونکە ئەگەر کۆمەڵگای کوردی سەر بە عێراق نین ئەی جیابوونەوە بۆ لە عێراق !! یا چ مانایەک دەگەیەنێت،هەرهەموو ئەمانە و سەربوون یا بەشێک لەوڵاتێک یا سەرنەبوون پێی،ناچێتە خانەی گومان کردن ، یان گومانی ئەوەت لا درووست ناکات،چارەسەری کێشەی نەتەوایەتی ئەرکێکە پێویستە بە ئەنجامی بگەیەنێت ئەگەر هەبێت و پێویست بکات . چونکە وردە پێرژوازی چەپ و ئێلیگارشیەکان دید و بۆچونی ڕونیان لەو بارەیەوە نیەو ناتوانن وەڵام بە پرسی نەتەوایەتی نەتەوەکان بدەنەوە . هەروەکوو چۆن هێزە سیاسی و حیزبیەکانی تریش لە ڕابردوو و لە ئێستادا نەیان توانیوە ، هەوڵەکانیان بە ئاڕاستەی دروست کردنی دەوڵەتی سەربەخۆدا تاو بدەن و ئارمان و ئامانجەکانی خەڵک بەگشتی بە ئەنجام بگەیەنن.

مارکس لەسەر پرسی ئێرلەندا نامەیەک بۆ ئینگلزی هاوڕێی ئەنوسێت لە 30 تشرینی دووەمی ساڵی 1867 دا بڕوای خۆی بە کورتی دەردەبڕێت و دەڵێت “ئێستا پرسیار ئەوەیە: چ ئامۆژگارییەکی کرێکارانی ئینگلیز بکەین؟
بەبڕوای من پێویستە هەڵوەشاندنەوەی یەکێتیەکە بکەن بە بەندێک لە بەرنامەکانیان (بەکورتی پرسی ساڵی 1783،[ت] لەگەڵ ئەوەی وایکرد کە دیموکراسی خۆی بگونجێنێت لەگەڵ هەلومەرجی ئەوکاتدا)،ئەمە تاکە شێوەی قانونیە لەدواتردا تاکە شێوەی ئیمکانە بۆ ئازاد بوونی ئێرلەندیەکان ، دەتوانرێت قبوڵ بکرێت لەسەر بەرنامەی حیزبی ئینگلیزیدا . پێویستە ئەم تەجروبەیە لەکاتێکی دواتردا ڕونبکرێتەوە،کە ئایا یەکگرتنێکی پوختی کەسی دەتوانێت بەردەوام بێت لەنێوان ئەو دوو وڵاتەدا ، بڕوایەکی کەمم هەیە ، کە ئیمکانی هەبێت لە کاتی گونجاودا ڕوبدات . ئەوەی ئێرلەندیەکان پێویستیان پێیەتی بریتیە لە (حوکومەتی خۆجێی وە سەربەخۆ لە ئینگلتەرا!….) .[43]ئەم بڕوایەی مارکس ئەوە ڕوندەکاتەوە ، کە کەس نازانێت چەپ و ڕاست کە دوو ڕوی یەکدراون،لە پرسێکی وەک و پرسی نەتەوایەتی کوردا،چی دەکەن و چۆن چارەسەریەکە دەخەنە ڕوو . ئەمەش دەگەڕێتەوە

بۆ دوو هۆ،یەکێکیان چەپ نازانێت چۆن خۆی بەیان دەکات و لەژێر پرسیاری بیری نەتەوەی خۆی دەرباز بکات . وەکو لایەنگروو هەڵگرانی پەیامی چینایەتی خۆیان دەربخەن . دووەمیش ویستی ئۆلیگارشیانەی حیزبە ڕاستەکان ، کە هەموو شتێکیان کردوەتە قوربانی ویست و ئارەزووی تێرنەبونیان بە سەروەت و سامانی ئەم وڵاتە.

سەرچاوەکان :

38- مەنسوری حیکمەت ، لەبەرگری کردندالەداخوازی سەربەخۆی کوردستان ، گۆڤاری بۆ پێشەوە ، ژمارە[21] ، 27ی ئابی1995 ، ل5 .

39- هەمان سەرچاوەی پێشەوە ، ل5 .

40- هەمان سەرچاوەی پێشەوە ، ل5

41- http://aletejahtv.com 26/9/2016 الاتجـــاەبرس/ تقـــارير ،46 مليون شخص يعانون من “العبوديــة المعاصرة” في العالم .

42- مەنسوری حیکمەت ، هەمان سەرچاوەی پێشەوە ، ل5.

ت- لە کۆتایی هەشتاکان و سەرەتای نەوەتەکانی سەدەی هەژدەدا ، لەئێرلەندا بزوتنەوەیەکی ڕزگاری نیشتمانی فراوان دروست بوو ، لەژێرکاریگەری سەرکەوتنەکانی ڕاپەڕینی دژ بەدەسەڵاتدارێتی ئینگلیز لە مستەعمەراتەکانی ئەمریکای باکوردا . لەبەرەنجامی تێکۆشانی نیشتمانی ئێرلەندیەکاندا ، حکومەتی ئینگلیز ناچاربوو بەوەی هەنگاو بەرەو تەنازولات هەڵبهێنێت و مافی ئازادی بازرگانی و مافی یاسادانانیان لە ڕابردوودا پێدان و هەبێت . ئەم بەدەستهێنانەی ئێرلندییەکان ، تەئکیکد کرانەوەو جێگیربوون لە [یاسای تەنازولکردن][قانون التنازل]ی پەرلەمانی ئینگلیز لە ساڵی 1783 پەسەندیکرد ، وەبەشێوەیەکی فەرمی دەسەڵاتی یاسادانان ڕەوانەی کرد بۆ پەرلەمانی ئێرلەندا . بەڵام دوای سەرکوتی ڕاپەڕینەکانیان لە ساڵی 1798 ، مافی سەربەخۆیی زاتی لە ئێرلەندییەکان داماڵێنران ، بەپەیمان نامەیەک کە ناوی یەکێتی ئەنجلۆ- ئێرلەندی بوو لە ساڵی 1801 دا .[مارکس ، انجلس ، في الاستعمار ، مجموعة من المقالات و رسائل ، ترجمة الياس شاهين ، دارالتقدم ، موسكو ، طبع في الاتحاد السوفيتي ،ص151 ، الفهرست .] .

43- مراسلات ماركس ، انجلز ، [رسالةمن ماركس الى انجلس ، 30 تشرين الثاني “نوفمبر” 1867 .] ترجمة الدكتور فؤاد أيوب ، داردمشق ، دمشق ، سوريا ، طبعةأولى ،1981 ، ص228-229 .

چارەسەری گەندەڵیی: ژمارەیەک و چەند پرسیارێک ... کامەران چروستانی

گەندەڵیی لەناو هەرێمی کوردستان و عێراقدا بووە بە دیاردەیەکی دەسەڵات و بەڕێوەبردنی حوکم. لە ئێستادا حکومەتی هەرێم بڕیاری داوە، کە بە ڕاستی و چڕی کار لەسەر ڕووبەڕووبوونەوەی گەندەڵی بکات، بەڵام سەرکەوتن و ڕەوتی ئەو پرۆسەیە گەلێک پرسیار لەخۆ دەگرێت.
بەپێی ڕیزبەندی پەیمانگە نێودەوڵەتییەکانی تایبەت بە توێژینەوە و بەدواداچوونی گەندەڵیی لە دەوڵەتە جیاوازەکانی جیهاندا عێراق لە ڕیزی هەشتەمی ئەو دەوڵەتانەیە کە زۆرترین دیاردەی گەندەڵیی تێدا بەدی دەکرێت. بێگومان ئەم ڕادە زۆرەی دیاردەی گەندەڵیی سەرجەم عێراقی گرتۆتەوە لە زاخۆ هەتا بەسرە، هەرێمی کوردستانیش بەش بە حاڵی خۆی ناتوانێت نکوڵی لەوە بکات کە گەندەڵیی، بەفیڕۆدان و بردنی سامانی نیشتمانی، خراپی بەکارهێنانی دەسەڵات بۆ بەرژەوەندی کەسیی و تێکەڵاوبوونی دەسەڵات و بازرگانی لەناو پێکهاتەیەکی ئێلیگارخیدا لە چوارچێوەی دەسەڵاتی بەڕێوەبردنی هەرێمدا بوونی هەیە.

بەپێی توێژینەوەکان یەکێک لە خەسڵەتەکانی دیاردەی گەندەڵی ئەوەیە، کە ڕێگەکانی خۆی پێش هەموو شوێنێک لەناو دامودەزگا حکومەتییەکندا دادەکوتێت و وەک قایرۆسێک بە سەرجەم لق و پۆپەکانی کۆمەڵگا تەشەنە دەسەنێت. جگە لەوەش بنکەکانی توێژینەوە جەخت لەوە دەکەنەوە، کە لە هەموو وڵاتێکدا دیاردەی گەندەڵیی پێش هەموو شتێک بواری تەندروستی دەگرێتەوە و بەوەش دەگەینە ئەو ئەنجامەی: هەر کۆمەڵگایەک گەندەڵی لە بواری تەندروستیدا بەدی کرا، ئەوا دەتوانین بڵێین لە بوارەکانی دیکەشدا ئەو کۆمەڵگایە تووشی دەردی گەندەڵی بووەتەوە.
وەلێ هەموو ئەو خەسڵەتە و ڕوونکردنەوانەی لە چەند دێری سەرەوەدا باسمان لێوە کردوون، لەناو هەرێمی کوردستاندا بەدی دەکەن و هەن، باسکردنی دیاردەی گەندەڵیی بووە بە باسێکی ڕۆژانە لەلای

هاووڵاتییە سادەکە بەر لەوەی دەسەڵاتداران، مێدیا و دامودەزگا بەرپرسیارەکان باسی لێوە بکەن.
لێرەدا ئەو هەڵمەتی چاکسازییە ڕووبەڕووی هەندێک پرسیاری هەستیار دەبێتەوە، کە وەڵامەکانیان پێشبینی ئەوە دەخاتە ڕوو، ئایا ئەو پرۆسەیە سەرکەوتوو دەبێت یان بەر لە دایکبوونی حوکمی مردنی بەسەردا دەدرێت.

ئایا کێ ئەو پرۆسەیە ئەنجامی دەدات؟ ئایا کەسانی بڕیاردەر و ئەنجامدەرانی ئەو پرۆسەیە چ دەسەڵاتێکیان هەیە؟ من گومانم هەیە لەوەی، کە بتوانرێت لەناو هەرێمدا یاسا سەروەر بێت لە کاتێکدا دەیان و سەدان بەڵگە هەن سەبارەت بە نەبوونی سەروەریی لە دادگا و بەجێهێنانی یاساکاندا. بڕیاری تاکەکەس و حیزبییەکان لە زۆر کات و شوێندا زۆر لەسەرووی یاسا و جێبەجێکردنەکانیانەوەن. هاوکات: ئایا هەمان ئەو کەسانەی کە بەرپرسی گەورەی حیزبین و پێگەی خۆیان لەناو لوتکەی دەسەڵاتەکەدا هەیە، بەشێک نەبوون لە گەندەڵییەکانی ناو هەرێم و بەهەدەردانی سامانی گشتی و بەکارهێنانی دەسەڵات بۆ مەرامی کەسیی خۆیان؟ ئەی چ چاوەڕوانییەکم هەبێت بۆ ئەوەی هەمان ئەو کەسەی، کە هەتا دوێنێ سامان و پارەی ئەم کوردستانەی دەبرد، ئێستا پارێزگاری لە سامانی وڵاتەکەم بکات؟ بە واتایەکی تر: ئایا ئاساییە گەندەڵکارێک لە ماوەی شەو و ڕۆژێکدا ببێت بە پارێزەری یاسا و سامانی میللەت و دڵسۆزی ئەم خاک و نیشتمانە؟ ئایا حکومەت دەتوانێت ڕووبەڕووی گەندەڵکارییەکانی ئەو کەسانە بوەست□ن□وە، کە لە لوتکەی مەیدانی حیزبی (هەموو لایەنەکان) و لوتکەی دەسەڵاتدا پێگەی بەهێزی خۆیان هەیە؟
ڕیزبەندییەکەی هەشتەمی عێراق لەسەر ئاستی جیهان هەرێمی کوردستانیش دەگرێتەوە و بەو پێیە حکومەتی کوردی پێش ئەوەی هیچ هەنگاوێک بنێت، ئەوا پێویستە بەر لە هەموو شتێک لوتکەی دەسەڵات لە گەندەڵکاران پاک بکاتەوە و ئەو کەسانە دەستنیشان بکات، کە لەناو دەسەڵاتدا بەشداریان لە گەندەڵیدا کردووە، بۆ ئەوەی دەسەڵاتی کوردی لەسەر ئەرزی واقیع ئەوە بسەلمێنێت، کە یاسا لە سەرووی ه□موو کەسێک و هەموو شت□کو□یە. لێ بەبێ پاکژکردنەوە و پاکتاوکردنی لوتکەی دەسەڵات لە گەندەڵکاران قسەکردن لەسەر هەر پرۆسەیەکی چاکسازیی لەو بوارەدا تەنها لمە و دەکرێتە چاوەکانی تاکی کۆمەڵگا.

کوردستان لە بەرداشی پەلێک کاریزمای وەهمیدا .... هونەر جەمیل

. ئەوەی بەدرێژای چل ساڵی ڕابردو تادەگات بە ئێستا لەکوردستان بەدی دەکرێت دوورست کردنی پەلێک کاریزمای سیاسین ، گەر تەنیا لەساڵەکانی ١٩٧٦ وە بە نمونە وەربگرین ! دەبینین هیچ کاتێک لە کوردستان سەرکردەیەکی نەتەوەی دروست نە بووە کە بەلایەنی کەمەوە سێ لەسەرچواری خەڵکی کوردستانی لەگەڵ بوبێت ١/٦/١٩٧٦ یەکێتی نیشتمانی کوردستان دادەمەزرێت و دەست بە شۆڕش دەکاتو جەلال تاڵەبانی دەبێتە سکرتێری گشتی حیزبەکە ، لەوساتەوە تائێستا کاریزمای یەکێتیەکانەو یەکێتییە کان بە کاریزمای کوردستانیشی ئەبینن ، پێشتریش لای پارتییە کان مەلا مستەفای بارزانی لە ساڵی ١٩٤٦ وە کاریزمای پارتییەکان بو ، تا ئەم ساتەش لای پارتییە کان مەلا مستەفا باوکی ڕوحی نەتەوەی کوردە ، دوای مردنیشی مەسعود بەرزانی کوڕی دەبێتە سەرۆکی پارتی و لەو ساتەوە تا ئێستا لای پارتییە کان ئەو کاریزمایەکی ڕۆشنی ئایندەی کوردستانە ، بە ئایدلۆژیایەکی جیاوازتر لە سنورێک و لە بەشێکی تری کوردستان حیزبێک بە باگراوندێکی چەپەوە سەرکردەیەکی تر یاخود کاریزمایەکی تر دەخوڵقێنێت ئەویش پەکەکەیە ، سەرکردەکەشی عەبدوڵا ئۆچالانە گەرچی لەساڵی ١٩٩٨ لە لایەن حوکومەتی تورکیاوە دەست بەسەرە بەڵام هێشتا لای کوردانی تورکیاو بەشێکیش لە کوردانی پارچە کانی تریش کاریزمایە .. چونکە بە پەیامەکانی لە زیندانی ئیمڕالییەوە ئەوەی سەلماندووە کە ئەم کەسایەتییە هێشتا دەتوانێت پەکەکە و کوردانی باکور ئاڕاستە بکات .

. بەگوما لای یەکگرتو کۆمەڵیش مامۆستا سەلاحەدین بەهادین و مامۆستا عەلی باپیر سەرکردەی کاریزماین .. بەگومان لەدوای ٢٥/٧/٢٠٠٩ دوای دروست بونی بزوتنەوەی گۆڕان سەرکردەیەکی تری کۆنی یەکێتی نشتیمانی کوردستان ئەم جارە بە فۆرمێکی گەنجانەوە دەبێتە سەرکردەی کارێزمای لای دەنگ دەرانی بزوتنەوەی گۆڕان . دوای نەخۆش کەوتنی جەلال تاڵەبانی و ڕێکەوتنی بزوتنەوەی گۆڕانو یەکێتی لە

١٧/٥/٢٠١٦ نەشیروان مستەفا لای بەشێک لە یە کێتیەکانیش . فریاد ڕەسو کاریزمایە.. من لەم بابەتەما دەمەوێت سەرنجی ئەوەی خوێنەر بەلای چەن کاریزمایەکی سیاسی ببەم کە بە بڕوای من کاریزماو سەرکردەی ژمارە یەکن لە جیهاندا ..ئەو سەرۆکەی توانی ئابوری وڵات ببوژێنێتەوەو وڵات پێش بخات و سەقام گیری سیاسی بخوڵقێنێت و هەلی کار بڕەخسێنێت و داهاتی تاک بەرزبکاتەوە بەڕای من سەرکردەیەکی کاریزماییە ..

داسیلڤا سەرۆک وەزیرانی پێشوی بەڕازیل توانی بەڕازیل لەوڵاتێکی هەژارەوە بکات بە وڵاتێکی خاوەن داهێنان : بیکات بە ئەندامی بیست وڵاتە تازە پێگەیشتوەکان توانی ئابوری بەڕازیل بگەیەنێتە ئاستێک ئەستا بەڕازیل خاوەن سیستەمێکی سیاسی دیموکراسیشە . دووەم کاریزما بەڕای من موحزرموحمدە سەرۆک وەزیرانی پێشوی مالیزیایە ئەم سەرۆکە توانی مالیزیا لە وڵاتێکی کشتوکاڵییەوە بکات بە وڵاتێکی پیشەسازی ئەستا مالیزیا لەسەرنەخشەی ئابوری ئاسیاو جیهان بە ئەوەی خاوەنی کانزای سروشتی بێت ، ژمارەیەکی گەورەیەو مەڵبەندێکی گرنگی بازاڕی ئاسیاشە ، ئەم سەرۆکە لە ماوەی حوکم ڕانیدا جگە لە چەسپاندنی سیستمی دیموکراسی توانی ئابوری وڵات باش گەشە پێبدات و دوای واز هێنانی لەساڵی ٢٠١١ توانی ١٠٠ ملیاردۆلاری یەدەگ بە گەلی مالیزی پاشە کەوت بکات ..

کاریزماو سەرکردەی سێیەم (لیکان یو)سەرۆکی سەنگافورە دوای جیابونەوەی سەنگافورە لە مالیزیا جیهان چاوەڕێی لەبرسا مردنی گەلی سەنگافورەیان دەکرد ..ئەم سەرۆکە بە ڕەخساندن بە وەبەرهێنانی بیانی و ڕێگادان بە کۆمپانیا بیانییە کان بە تایبەت کۆمانیا ژاپۆنییە کان توانی وڵاتێکی کشتوکاڵی پەلە قوڕولیتە بکات بە وڵاتێکی گرنگی گەشتیاری و پیشە سازی … بۆیە کاتی خۆیەتی بپرسین ئایا ؟ ئەم سەرکردانەی کوردستا بەڕاستی سەرکردەی کاریزماین یان وەهمەکەو لایەن گری حیزبەکان دروستیان کردووە ..یان دونیا بینی ئێمە هێندە کورتە بەئاگایمان لە دونیای دەرەوە ، لە سیاسیەکان و سەرۆکی وڵاتانی تر وای لێکردوین بەم سیاسیانەی کوردستان بڵێین سەرکردەی کاریزمای ..

کارئەکتەری ڕەفسەنجانی و ڕۆڵی لە حکومەتانی ئێراندا ... ئاگر ئەکرەم

مردنی رەفسەنجانی مردنیکی لە ناکاو بو ، هەرچەندە 82 سال تەمەنی هەبو، بەلام هیچ ئاماژەیەک بە نەخۆشکەوتن یاخود ناتەواوی باری تەندروستی بلاو نەکرابویەوە.
ئەگەرچی 3 ساڵ لەمەو بەر شورای پاسەوان لەبەر زۆری تەمەن رێگای بە خۆ کاندید کردنی نەدا بە هەڵبژاردنەکانی سەرۆکایەتی کۆماری ساڵی 2013 بەڵام 2 ساڵ دوای ئەوە بەشداری کرد لە هەڵبژاردنەکانی مەجلسی خبرگانی رابەری و نەک هەر خۆی بەڵکو کۆمەلێکیش لەشوێنکەوتو و هەوادارانی لە گەڵ خۆی بردە ناو ئەو مەجلیسە بەتایبەت لە بازنەی تاران ، هەرچەندە هاوڕێکانی هەندە نەبون کە بتوانن لە سەر کورسی سەرکردایەتی ئەو مەجلیسە دایبنیشینن.
گەر لە وڵاتانی تر تەمەنی 82 سالی تەمەنی خانەنشین بون لە سیاسەت حساب بکرێ ، لە کۆماری ئیسلامی بەشداری کردنی ڕەفسەنجانی لە سیاسەت شتێکی غەریب نەبو، بەو هەمو وێناکرنەی ڕەفسەنجانی لە بیری گشتی ، بەلام لە ساڵی رابردودا بە شێوەیەکی بەرچاو لایەنگر و هێزی خۆی لە دەسەلات لەدەست دابو.

سەرەتای ئەم شکستانەشی دەگەڕێتەوە بە هەلبژارنی سەرۆکایەتی کۆماری سالی 2005 کە لە بەرانبەر رکابەرەکەی کە محمودی ئەحمدی نژاد بو شکستی خواردو بە نوسینی نامەیەک بە ڕابەری ئێران شێوازی هەلبژاردنەکانی بردە ژیر پرسیار، رەفسەنجانی و خامنئی نەیانتوانی ئەو کەلینە بشارنەوە تا وای لێ هات کە خامنئی بە راشکاوی لە سالی 2009 دا پشگیری لە ئەحمدی نژاد کرد و وتی :(بۆچونی ئەحمەدی نەژادم لام پەسەندترە وەک لە رەفسەنجانی.)
رەفسەنجانی باش دەیزانی کە گەرانەوەی بۆ ناو دەسەڵات ناموکینە یاخود زۆر سەختە وئاسان نیە، تەنانەت نەیتوانی ڕێگری بکا لە زیندانی کردنی کچ و کورەکانی ، لەگەڵ هەمو ئەمانەشدا رەفسەنجانی ئامادە نەبو کە روداوەکانی سالی 2009 بە فیتنە ناو ببات ، ئەگەرچی نەیتوانی ببێتە سەرۆکی مەجلیسی خوبرەگانی رابەری ، بەلام ئومێدی هەبو کە کاریگەری خۆی لەسەر ئەو مەجلیسە هەبێت ، نەیانهیشت بەشداری لە هەلبژاردنی سەرۆکایەتی کۆمار بکات ، بەلام وەک سەرۆکی ئەنجومەنی دیاریکردنی بەرژەوەندیەکانی ئێران مایەوە.

هەرچەندە لەوانەیە مەرگی رەفسەنجانی ببێتە دەستمایەیەکی باش بو راکیشانی ڕای هاولاتیان لە هەڵبژاردنەکانی سالی ئایندەی ئێران ، بەلام لە هامانکاتیشدا اصولگەراکانی پالپشتی خامنەئی ڕەنگە وەک امتیاز سەیری بکەن بەلام غافڵگیرانەیە.
بەلام هیشتا بە کومەڵە بەڵگە دەتوانین بڵێین کە هەر لە ئێستاوە خامنئی و دژەکانی رەفسەنجانی ماتەمینی تەواو دایان بگرێت و بەشداریەکی کارایان هەبێ لە مەراسیمەکانی مەرگی رەفسەنجانی دا ، بەڵگە بۆ ئەمەش لە دو دەیەی سەرەتای جێگیر بونی کوماری ئیسلامی ئەو لە هەمو ڕوداو و بڕیارە گرنگ و چارەنوس سازەکاندا ڕۆلی بەرچاو و ئەشتوانین بلیین سەرەکی گیراوە.

رەفسەنجانی هەندێ لە بیرەوەریەکانی لەم ماوەیەدا نوسیەوە، بەلام دیار نیە کە ئایا وێنەیەکی دوای خۆی جی هیلابی یاخود کومەڵێ نهێنی دوای خۆی جێ بهێڵێت و لەگەل خۆیدا کفنی بکات.
اکبر هاشم بهرمانی (رەفسەنجانی) (1934-2017) لە شاری رەفسەنجانی سەر بە پارێزگای کرمانی ئێران لە دایک بوە، رەفسەنجانی لە دەیەی یەکەم تا نیوەی دەیەی دوەمی سەرەتای کۆماری ئیسلامی بە دەسەلاتدارترین و پڕ لایەنگری کەسایەتی ئێران دوای ڕابەری شۆرش دادەنرا، لە دوای ئەوەش سەرەڕای بونی جیاوازی لە گەڵ ڕابەر بەڵام هەر یەکێک بوە لە سیاسیە باڵاکانی کۆماری ئیسلامی.

رەفسەنجانی پێش سەرکەوتنی شۆرشی ئیسلامی لە کاتی خوێندنی لە حەوزەی علمی قوم ، دەستەکی نزیکی خامنەئی و خوێندکاری خومەینی بو، لەگەل دەسپێکردنی شورشی خومەینی دژی شای پەهلەوی رەفسەنجانی 7 جار گیراوەو لە زیندانی پەهلەوی ئەشکەنجە دراوە.
لە سالی 1958 لەگەل (عفت مرعشی) خێزانی پێک هێناوەو 2 کچ بە ناوەکانی فاتمە و فائزە و 3 کور بەناوەکانی محسن و مهدی و یاسر هەبو.
لە سالی 1988 کرایە جێنشینی سەرجەم هێزە چەکدارەکانی ئێران کە سوپاو ئەرتەش راستەوخو لە ژێر فەرمانی ئەودا بون ، مانگ و نیویک دوای ئەوە توانی کە ڕابەر ڕازی بکا بە واژو کرنی بریاری 598 کە ئەنجامەکەی راگرتن وکۆتایی هاتنی جەنگی 8 ساڵەی نێوان عێراق و ئێرانی لێ کەوتەوە.

سالی 1989 کرایە سەرەکی ئەنجومەنی دیاری کردنی بەرژوەندیەکانی ئێران ، کە لە سالی 1987بە فەرمانی ئایەتوڵا خومەینی دامەزرا ، کە یەکەم سەرەکی ئەو دەزگایەش خامنەئی بو، لە ماوەی 8 سال سەرەک کۆماری رەفسەنجانی دا ولاتی بەرەو ئازاد سازی و بەرەوپێش چونێکی

خێرا برد لە بواری ئابوری و فرهەنگی و کرانەوە باروی دەرەوەدا، هەرچەندە هەر لە سەردەمی ئەودا هەلاوسانێکی ئابوری گەورە ڕوی دا ، کە تا ئەو سەردەمە لە ئێراندا شتی واروی نەدابو،هەر لە سەردەمی ئەویشدا بو کە وەزارەتی ئیطلاعاتی ئێران دەستی کرد بە پاکتاو کردنی نەیارەکانی ئێران لە ناوخو و دەرەوە دا زۆریانی لە ناو برد ، لەوانە سەرەکی ئەوکاتەی حیزبی دیموکراتی کوردستانی ئێران کە لە شاری بەرلینی ولاتی ئەلمانیا لە ریستورانتی میکونوس لەگەل هاوەلەکانی تیرۆر کران، لە سالی 1992 دادگای ولاتی ئەلمانیا ڕەفسەنجانی و خامنەئی و علی فلاحیان کە وەزیری اطلاعاتی ئەو کاتە بو لە گەل علی اکبر ولایەتی وەزیری دەرەوەی ئەو کاتەی بە تاونبار ناساند، تا وای لێ هات ئەلمانیا زۆربەی ولاتانی ئەوروپا سەفیرەکانی خۆیانیان لە ئێران کشاندەوە.

لە کاتی هەلبژاردنەکانی سالی 1997 ئەو پشتگیری لە محمد خاتەمی کرد و سەری خست و لە سەر کورسی سەرەکایەتی کۆماری ئێران داینیشاند، لەگەل کۆتایی هاتنی 8 سال ماوەی سەرەکایەتی کۆماری محمد خاتەمی ڕەفسەنجانی لەگەل احمدی نەژاد چونە هەلبژاردن و بونە دو دژی سەرسەختی یەک کە لە جەولەی یەکەمدا هەردوکیان سەرکەوتن ، بەلام لە خولی دوەمدا ئەوە احمدی نژاد بو کە لەسەر کورسی سەروکایەتی کوماری ئێران توانی دابنیشیت، لەگەل هاتنە سەرکاری احمدی نەژاد ڕەفسەنجانی و شوینکەوتوانی دژایەتیەکی زۆر کران ، دەست کرا بە پاکتاو کرندیان لە دامو دەزگا هەستیار و بالاکانی دەولەت دا، لە هەلبژاردنەکانی سالی 2013 ڕەفسەنجانی بە هۆی زۆری تەمەنەوە لە کاندید کردن ڕەت کرایەوە ڕەفسەنجانیش بە هەمو هیزو توانی خۆیەوە پشگیری لە ڕەحانی کرد و سەری خست بە سەر کورسی سەروکایەتی کۆمار، لە سەردەمی ڕەحانی دا دارودەستەی ڕەفسەنجانی وردە وردە گەڕانەوە ناو دەسەلات لە دام و دەزگا هەستیارەکانی دەولەت دا جێیان کرایەوە.

مەرگی هێدی … بەختیار محەمەد

من پێشتریش لە گوتاری دیکەمدا گوتوومە، نەبوونی ئازادی کۆمەڵایەتی و ئازادی سێکسی لە نێوان هەردوو ڕەگەزەکەدا، کارەساتی

دەروونی و کۆمەڵایەتی و مرۆیی گەورەی لە کۆمەڵگەی ئێمەدا بەرهەم هێناوە: بە هەزاران قەیرە کچ و قەیرە کوڕ و بێوەژن و بێوەپیاو (بەدەر لە لاوەکانیش) ناتوانن بە ئازادی مومارەسەی مافی سروشتی سۆزداری و سێکسی خۆیان بکەن. ئێستا ئەوان (کە ئەمە بەلای کەمی بەرهەمی چارەگە سەدەیەکە لە قەیرانی سیاسی و ئابووری کۆمەڵگەی ئێمە) خەریکە هەموو پیر دەبن و وردە وردە بەرە و نەخۆشی و مەرگ هەنگاو هەڵدێنن، کەچی کەس هەست بەم ئازار و موعاناتە مرۆییە بێ دەنگەیان ناکا (ئای چەند ستەمکارە یاسای داب و نەریتمان و چەند زاڵمە شەرەفێکی قەڵپی درۆزنانە! چەند بێزەوەرە، کە نەزانی بەسەر حەقدا سەردەکەوێ!...).

لە کۆمەڵگەی ئێمەدا ،زۆربەی جار، تەنانەت پرۆسەی هاوسەرگیریش چارەی مەحرومی و بێ بەشی لە کردە و سۆزی پێوەندی سێکسی ناکا (بەو پێیەی هاوسەرگیریی – بە شێوازی ئێستامان – پەیمانێکی کۆمەڵایەتی ناچارییە دەیکەین)؛ ئەوجا چ جای ئەوەی، کە بە درێژایی ژیانت نەتوانیت ئەم مافە غەریزیی و سروشتییانە (وەك مافێکی شەخسیی خۆت) دابین بکەی.

کۆمەڵگەی ئێمە – بە شێوەیەکی ناعەقڵانی – هێندە لە مانای چەمکی شەرەف دەترسێ، پێی باشترە، کە کچ و کوڕەکانی (لە ڕووی چالاکی فیزیکی و دەروونییەوە) بە هێواشی و لەسەرەخۆ بمرن، لەوەی، کە بە مانا تەقلیدیی و خێڵەکییەکەی بەهای شەرەفی بڕووشێت و لەکەدار بێت (ئەمە چ شەرەفێکە لە کۆمەڵگەی ئێمەدا، کە شەرعیەتی مەرگ بەرهەم دەهێنێ؟).

کۆمەڵگەی ئێمە فۆبیای لە ئازادی سێکس هەیە، لە هەمان کاتدا کۆیلەی ئەم غەریزەیەشە (نوکتە سێکسییەکان دەلالەت لەم حاڵەتی فۆبیا و لەم کۆیلەییە دەروونی و جەستەییە دەکەن. ئێمە بۆیە نوکتەی زۆر لەسەر سێکس دەکەین، چونکە هێندە لێی مەحرومین دەمانەوێ بە نوکتە، کە شەرەف هانمان دەدا وا بکەین، قەرەبووی بکەینەوە: شەرەف هانمان دەدا هەمیشە بە نوکتە و سووکایەتی باسی حەزی سێکس بکەین).

بەهەرحاڵ کۆمەڵگەی ئێمە هەروەك چۆن فۆبیای لە ئازادی سێکس هەیە، بە هەمان شێوە ڕقیشی لە ئازادی خۆشەویستییە: ئەو خۆشەویستییەی، کە لە ئەنجامی ترس لە نەمانی شەرەف و لە ئەنجامی نەزانی و نەبوونی هۆشیاری کۆمەڵایەتی، قەت لە دایك نابێ.

ڕاستییەکەی ئەم کۆمەڵگەیە کۆمەڵگەی مەرگە: مەرگی فیزیکی و مەرگی سایکۆلۆژی تاکە نائازادە زیندووەکانی؛ ئەو تاکانەی دەروونێکی تێکشکاو و جەستەیەکی – لە ڕووی مافی چێژ و زۆربوونەوە – لەکارخراوی بەستوون. پێدەچێ تێربوون لە سێکس تاکێکی ساخڵەم بەرهەم بهێنێ؛ مەحروم بوونیش لێی تاکێکی نەخۆش: نەخۆش و فاشیل لە ڕووی کۆمەڵایەتی و دەروونی و جەستەییەوە. هیچ گومان لەوەدا نییە، چەپاندنی سێکس و مەحروم بوون لێی، دەلالەت لە چەوساندنەوەیەکی زۆری ئەخلاقیی و سیاسی و کۆمەڵایەتی و ئایینیی تاك دەكا. هەموو چەوساندنەوەیەکیش دەلالەت لە پرۆسەی بە کۆیلەبوون دەکا. لەمەوە تاك لە کۆمەڵگەی ئێمەدا کۆیلەی چەوساندنەوەی سێکسییە.

ئێوارە پاییز … بەختیار محەمەد

لە ئێوارەیەکی پاییزییدا،
لە تاقی ئاسماندا
تەماشای خواژنی مانگ دەکەم و
تۆم بەبیر دێتەوە.
ئێستا نازانم،
نە تۆ لەناو مانگی
نە مانگ لەناو تۆدایە
وەها تریفەدار و سپی و گەشی؟
ئاخ! چەند پێم خۆش بوو،
ئێستا تۆش
لەم ئێوارە سوریالییەدا
وەك مانگی لە چاردە
لێم هەڵاتبای.
ئەی خانمی کچی مانگ،
ئێستا ئەستێرەی دڵی من
لە شەوانی تەنیاییمدا
دوو مانگی هەیە:
مانگی تۆ و
مانگی خوا.

چەند بروسکە شیعرێ … سەردار جاف

دز

نوقڵی دوکانت بۆ نەبرا
ماڵی کەست پێ نەدزرا
نەتتوانی دیواری بانکێ ببەزێنی
تۆ تەندەری کۆنتەراتت نەبردەوە
دزی زانا
بە من ناڵێی
دەرگای دڵمت چۆن کردەوە
دڵنیا بوون

بەسە ئیتر دزی مەکە
بە ئاشکرا دڵم بەرە
سەکۆی ئیشق چەن بڵند بێ
هێندە مەیلم سەوداسەرە
دڵنیابە
هیچ جوان و ئەوێنێ دی
رای ناموسێ
چونکە دڵم
بە هەڵکۆڵین
تەنها ناوی تۆی لە سەرە
دڵبردن

لێگەڕێ با ئارامیم بێ
توانای وریایيم نەماوە
دڵم بەرگەی دزین ناگرێ
لە ئێستاوە
هەر ئی تۆیە و بۆت جێماوە
قەرەج

حەزم خەمە

لە هەواری خێوەتی قەرەجێکمنا
ئەشکی سۆمام
بۆتە ڕامان
بەباڵاو قەدی قەرەجە نای ژەنەکەی
لای بانهۆڤەوە بە جێما
کەچی دڵم
لە کەناری ئەم ڕووبارە
سەوز بووەو
زامی دوێنێی کرد بە هێما